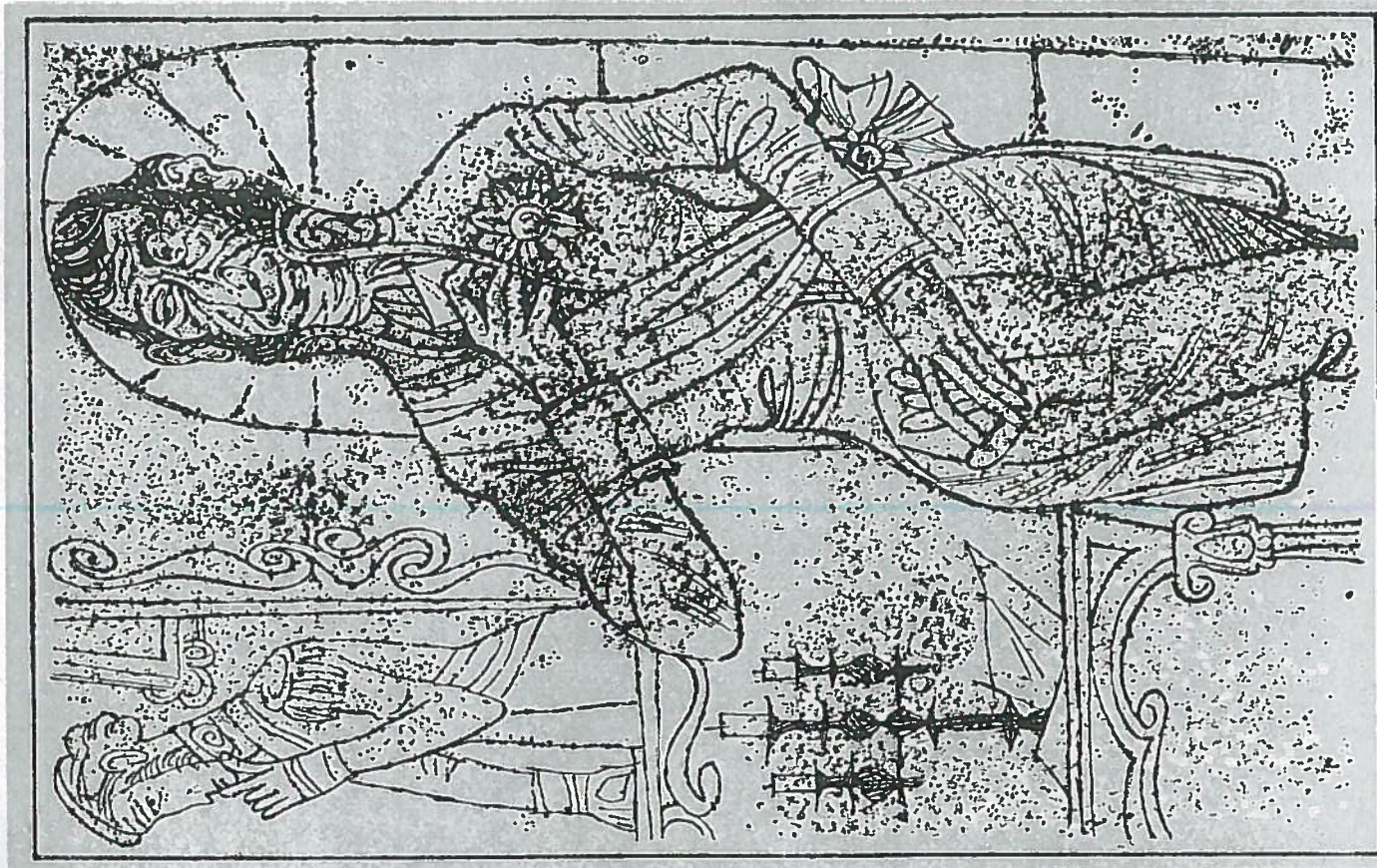

EDGAR ALLAN POE
UKRADENÝ DOPIS

IN: ŽLATÝ ANARABEUS
PRAHA: SNDK, 1959
PŘELOŽIL KLADIMÍR HENZL

JEDNOHO VĚTRNÉHO VEČERA, KRÁTCE PO SE-
tmění na podzim roku 18— jsem se v Paříži oddá-
val dvojnásobnému požitku — přemýšlel jsem a po-
kuřoval ve společnosti svého přítele pana Augusta
Dupina v jeho malé knihovně ve třetím poschodí
domu číslo 33 v Rue Dunot, v předměstí St. Ger-
main. Skoro hodinu jsme setrvali v hlubokém mlče-
ní a kdyby nás byl náhodou někdo pozoroval, byl by
přesvědčen, že nás nezajímá nic jiného než vlnící se
obláčky kouře, jimiž zhoustl vzduch v pokoji. Já jsem
však v duchu uvažoval o tom, co bylo předmětem
naší rozmluvy časněji zvečera — totiž o příhodě v Rue
Morgue a o záhadné vraždě Marie Rogetové. Pova-

žoval jsem tedy za zvláštní shodu okolností, když se náhle otevřely dveře pokoje a vešel náš starý známý, prefekt pařížské policie pan G—.

Přivítali jsme ho srdečně. Na tom člověku totiž to ho bylo skoro právě tolik zábavného jako opovržení-hodného a už jsme ho několik let neviděli. Seděli jsme potmě. Dupin teď vstal, aby rozžehl lampu, zase si však sedl a lampu nerozsvítil, když G— prohlásil, že přišel, aby se s námi poradil, nebo spíše, aby se zeptal na mínění mého přítele v nějaké úřední záležitosti, která způsobila mnoho nepřijemností.

„Jde-li o něco, o čem je třeba uvažovat,“ řekl Dupin, když přestal zapalovat knot, „prozkoumáme to lépe potmě.“

„To je další z vašich podivných nápadů,“ řekl prefekt, který měl ve zvyku říkat o všem, co přesahovalo jeho chápavost, že je to „podivné“, a tak žil uprostřed samých „podivností“.

„Velmi správně,“ odpověděl Dupin, podal hostu dýmku a přisunul mu pohodlnou lenošku.

„A jakou máte tentokrát potíž?“ zeptal se. „Doufám, že to nebude zase vražda.“

„Kdepak. Nic takového. Vlastně jde o opravdu velmi jednoduchou záležitost a nepochybuji, že bychom si s ní sami dovedli docela dobře poradit, napadlo mě však, že Dupin by rád slyšel podrobnosti, poněvadž celá ta věc je neobyčejně podivná.“

„Jednoduchá a přitom podivná,“ řekl Dupin.

„No, ano. Přesně řečeno není jedno ani druhé. Ve skutečnosti jsme byli trochu zmateni, že záležitost

byla tak jednoduchá a přece nám nad ní zůstal rozum stát.“

„Snad je to právě ta její jednoduchost, která vás mate.“

„Co to říkáte za nesmysl?“ odpověděl prefekt a srdečně se zasmál.

„Snad je ta záhada až příliš jednoduchá,“ řekl Dupin.

„Propánakrále! To je nápad!“

„Na první pohled až příliš samozřejmá.“

„Ha!ha!ha! — Ha!ha!ha! — Ho!ho!ho!“ smál se na celé kolo náš host nesmírně pobaven. „Dupine, vy mě ještě přivedete do hrobu.“

„A o co vlastně jde?“ zeptal jsem se.

„Řeknu vám to,“ odpověděl prefekt, prudce zabafal, zamýšleně vypustil kouř a pohodlně se usadil v lenošce. „Povím vám to několika slovy. Dříve však, než začnu, dovoluji, abych vás upozornil, že jde o věc přísně důvěrnou, a kdyby vyšlo najevo, že jsem ji někomu svěřil, ztratil bych pravděpodobně své postavení.“

„Pokračujte,“ řekl jsem.

„Anebo ne,“ řekl Dupin.

„Dobře tedy. Dostal jsem z nejvyšších kruhů zprávu, že z královských komnat byla ukradena nesmírně důležitá listina. Ví se, kdo ji ukradl. O tom není pochyby. Viděli ho, jak listinu bere. Ví se také, že ji stále ještě má.“

„Jak to, že se to ví?“ zeptal se Dupin.

„Jasně to dosvědčuje jednak povaha listiny, jed-

nak to, že se neobjevily určité důsledky, ke kterým by bylo muselo ihned dojít, kdyby listina byla změnila majitele — totiž kdyby jí byl použit tak, jak jí má v úmyslu nakonec jistě použít.“

„Mluvme trochu srozumitelněji,“ požádal jsem.

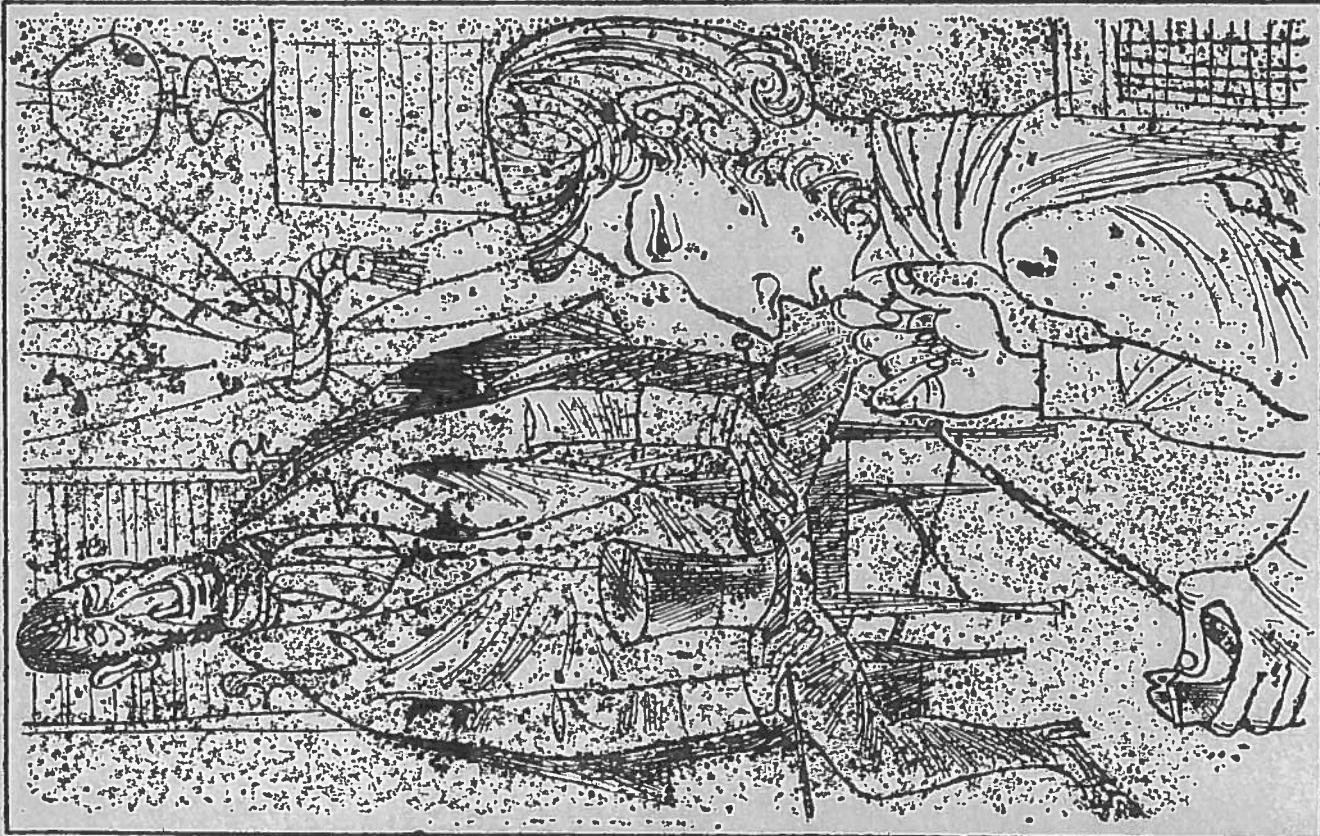
„Dobrá. Mohu vám prozradit, že tato listina dává svému majiteli určitou moc v určitých kruzích, kde taková moc má nesmírnou cenu.“ Prefekt si liboval v diplomatické hantýrce.

„Pořád tomu ještě dobře nerozumím,“ řekl Dupin.

„Ne? Tak tedy: kdyby se tato listina dostala do rukou třetí osoby, kterou nebudu jmenovat, ohrozilo by to čest vysoce postavené osobnosti. Tím je tato osoba vydána na milost a nemilost držitelů listiny a tím jsou ohroženy její čest a klid.“

„Ale tato milost a nemilost,“ podotkl jsem, „závisí na tom, že zloděj ví, že okradený ho zná. Kdo by se odvážil —“

„Zlodějem,“ řekl G—, „je ministr D—, který se odváží všeho, ať je to slušné nebo ne. Způsob, jakým byla krádež provedena, byl právě tak důmyslný jako odvážný. Listinu, o které je řeč — upřímně řečeno, je to dopis — dostala okradená osoba, když byla sama v královském budoáru. Když jej četla, byla náhle vyrušena vstupem jiné vysoce postavené osoby, před kterou si zvlášť přála dopis utajit. Když se rychle a marně pokusila strčit dopis do zásuvky, musela jej otevřený položit na stůl. Obálka však ležela navrch, a tak obsah dopisu nebylo vidět a dopis unikl pozornosti. V tomto okamžiku vejde ministr D—. Jeho

bystře oko hned uvidí dopis, pozná rukopis na obálce, zpozoruje zmatek osoby, které je dopis adresován, a uhádne její tajemství. Když projedná rychle, jak to má ve zvyku, několik úředních záležitostí, vytáhne dopis, který se trochu podobá dopisu, o němž jsem se zmínil, otevře jej, předstírá, že jej čte a potom jej položí těsně vedle druhého dopisu. Mluví ještě asi patnáct minut o veřejných záležitostech. Když konečně odchází, sebere se stolu dopis. Ten, komu dopis patří, to všechno vidí a samozřejmě se neodvažuje v přítomnosti třetí osoby, jež stojí vedle, upozornit na to, co se stalo. Ministr odejde a na stole nechá svůj, zcela bezvýznamný dopis.“

„Zde tedy máte,“ řekl Dupin, „přesně to, co člověk potřebuje, aby jiného měl v hrsti — zloděj ví, že okradený ho zná.“

„Ano,“ odpověděl prefekt, „a moc, kterou zloděj takto získal, uplatňoval v několika posledních měsících ve velmi nebezpečné míře k politickým účelům. Okradená osoba se den ze dne utvrzuje v přesvědčení, že musí žádat o vrácení svého dopisu. Otevřené to ovšem udělat nemůže. Nakonec úplně zoufalá svěřila tu záležitost mně.“

„Myslím,“ řekl Dupin zahalen oblaky dýmu, „že si nelze přát, ba ani představit chytřejšího prostředníka.“

„Lichotíte mi,“ odpověděl prefekt. „Možná, že si něco takového o mně myslela.“

„Je jasné,“ poznamenal jsem, „že, jak říkáte, dopis je stále v ministrových rukou, poněvadž jeho moc spo-

čívá v tom, že dopis *má*, a ne že ho použije. Kdyby jej použil, bylo by po moci.“

„Správně,“ řekl G—, „a podle této úvahy jsem začal postupovat. Mou první starostí bylo důkladně prohlédnout ministrův palác. Hlavní nesnáze při tom spočívala v tom, že bylo nutno prohlídku provést bez ministrova vědomí. Byl jsem velmi důtklivě upozorňen na nebezpečí, které hrozilo, kdybychom ministrovi poskytli důvod k podezření o našem úmyslu.“

„Vy se přece v takových prohlídkách vyznáte,“ řekl jsem. „Pařížská policie takové věci už dělala často předtím.“

„Máte pravdu. Právě proto jsem nezoufal. Velkou výhodou pro mne byly ministryovy zvyky. Často celou noc není doma. Rozhodně nemá mnoho služebnictva. Sluhové spí daleko od pokojů svého pána, a poněvadž jsou to většinou Neapolitáni, rádi se opijejí. Jak víte, mám klíče, kterými dovedu otevřít každý pokoj a každý sekretář v Paříži. Po celé měsíce neuběhla jediná noc, po jejíž větší část bych se nebyl osobně účastnil prohledávání paláce ministra D—. Má čest je v sázce, a ve vši důvěrnosti řečeno, odměna je obrovská. Proto jsem se nevzdal pátrání, pokud jsem se nepřesvědčil, že zloděj je prohnanější než já. Myslím, že jsem v domě prohledal každý kout, kde by dopis mohl být uschován.“

„Není však možné,“ nadhodil jsem, „přesto, že dopis je v rukou ministra — a o tom přece není pochyb — že ho mohl uschovat jinde než ve vlastním domě?“

„Sotva,“ řekl Dupin. „Za nynějšího stavu záležitostí na královském dvoře a zvláště při všech těch intrikách, do nichž, jak známo, je D— zapleten, je jedno, jestli bude listina ihned předložena nebo ponechá-li si ji D— v ruce. I nebezpečí v obou případech je stejné.“

„Že je nebezpečí stejné?“ divil jsem se.

„Je. Mohlo by se stát, že bude zničena,“ odpověděl Dupin.

„To je pravda,“ řekl jsem. „Dopis je tedy zřejmě v domě. Že by ho ministr nosil u sebe, to můžeme považovat za vyloučené.“

„Naprosto,“ řekl prefekt. „Byl dvakrát přepaden, jakoby lupiči, a pod mým vlastním dohledem byl důkladně prohledán.“

„Tu námahu jste si mohl uspořít,“ řekl Dupin. „D— podle mne není úplný blázen, a proto musel samozřejmě přepadení očekávat.“

„Úplný blázen není,“ odpověděl G—, „je však básník, a tak má jen krůček k bláznovství.“

„To je pravda,“ řekl Dupin, když se zamyslel a vypustil oblak dýmu, „ačkoliv já sám mám na svědomí také jednu rýmovačku.“

„Snad byste nám mohl podrobně popsat, jak jste dům prohledávali,“ řekl jsem.

„Ovšem. Jisté je, že jsme si s tím dali práci a že jsme hledali všude. V takových věcech mám dlouholetou zkušenost. Prohledal jsem celou budovu, pokoj za pokojem. Každý pokoj jsem prohledával noc co noc celý týden. Nejdříve jsme prohlédli ve všech pokojích

kdejakou zásuvku. Jistě víte, že pro správně vyškoleného policejního úředníka něco takového jako 'tajná' zásuvka neexistuje. Každý policista, který dopustí, aby mu při takové prohlídce unikla 'tajná' zásuvka, je hlupák. Je to jednoduché. Každý sekretář má určitý objem — prostor — a ten je třeba prohlédnout celý. A potom: máme přesné míry. Ani padesátina délky sekretáře nám nemůže ujít. Po sekretářích jsme začali prohlížet židle. Podušky jsme prozkoumali tenkými dlouhými jehlami. Viděli jste, jak jich používám. Se stolů jsme odstranili desky.“

„Proč?“

„Člověk, který chce něco ukryt, sejme buď desku stolu nebo jiného kusu nábytku, vydlabe díru v noze a věc, kterou chce ukryt, vloží do dutiny a desku vrátí zase na původní místo. Stejně postupuje, jestliže chce něco ukryt v dolním nebo horním konci sloupků postele.“

„A není možno zjistit dutinu poklepáním?“

„Rozhodně ne, jestliže věc uloženou v dutině obložíte dostatečným množstvím vaty. Kromě toho jsme v našem případě museli pracovat bezhlučně.“

„Nemohli jste přece odtáhnout — nemohli jste rozebrat všechny kusy nábytku, do kterých je možno něco schovat tak, jak jste to vylíčil. Dopis je možno stočit do tenké roličky, která se tvarem a objemem mnoho neliší od silné jehlice na pletení, a pak jej například zastrčit do trnože u židle. Nerozebrali jste přece všechny židle?“

„Určitě ne. Udělali jsme to ještě lépe — prohlédli

jíme trnože všech židlí v paláci a kdejaký kus nábytku v jeho spojích velmi silným drobnohledem. Kdyby tam byly stopy, že se s nábytkem nedávno něco dělo, byli bychom na ně ihned přišli. Jediné zrnko prachu nebo zrnkem vyvrtaného dřeva by bylo viditelné jako jablko. Každé porušené klížení, jediná neobvyklá mezera ve spojích by stačila, abychom na věc přišli.“

„Předpokládám, že jste se podívali na zrcadla, mezi prkna a desky a že jste prohlédali postele a ložní prádlo stejně jako záclony a koberec.“

„Ovšem. A když jsme takto podrobně prohlédali kdejakou část nábytku, začali jsme s prohlídkou domu. Celou jeho plochu jsme rozdělili na části a ty jsme očíslovali, abychom nic nevynechali. Potom jsme drobnohledem prozkoumali jako předtím každický čtvereční palec budovy včetně dvou sousedních domů.“

„Dvou sousedních domů!“ zvolal jsem. „S tím jste museli mít pěknou práci.“

„Měli. Ale nabídnutá odměna stojí za to.“

„Prohlédli jste pozemky okolo domů?“

„Celé okolí je vydlážděno cihlami. S tím jsme měli málo práce. Prohlédli jsme mech mezi cihlami a zjistili, že je neporušen.“

„Jistě jste se podívali do papírů ministra D — a do knih v knihovně?“

„Jistě. Otevřeli jsme každý svazek a balíček. Nejen že jsme otevřeli každou knihu, ale obraceli jsme list za listem v každé knize. Nespokojili jsme se pouhým zatřepáním knihou, jak to dělají někteří naši policejní

úředníci. Nejpřesnější mírou jsme také změřili sílu každé vazby a každou vazbu jsme podrobili nejdůkladnějšímu zkoumání drobnohledem. Kdyby byl někdo s některou vazbou nedávno něco prováдел, je úplně vyloučeno, abychom to nezapozorovali. Nějakých pět nebo šest svazků, které právě vyšly z rukou knihaře, jsme pečlivě po celé dělce prozkoumali jehlamy.“

„Prohlédli jste podlahu pod koberci?“

„Prohlédli. Odstranili jsme všechny koberce a prkna jsme prohlédli drobnohledem.“

„A tapety?“

„Také.“

„Podívali jste se do sklepů?“

„Podívali.“

„Přepočítal jste se tedy,“ řekl jsem, „a dopis není v domě, jak si myslíte.“

„Obávám se, že máte pravdu,“ odpověděl prefekt.

„A teď, Dupine, co bych měl podle vás udělat?“

„Znova všechny místnosti důkladně prohlédat.“

„To je úplně zbytečné,“ odpověděl G—. „Jsem si jistější tím, že dopis není v paláci, než tím, že důchám.“

„Lepší radu vám dát nemohu,“ odpověděl Dupin.

„Jistě máte přesný popis dopisu?“

„To ano.“ Prefekt teď vytáhl zápisník a začal nahlas předčítat obsah pohřešovaného dopisu a podrobný popis jeho vnějšího vzhledu. Brzy poté, co dopis dočetl, odešel, na ducha skleslejší, než jsem kdy toho dobrého muže viděl.

Asi za měsíc nás znovu navštívil a našel nás podobně zaměstnané jako při své předešlé návštěvě. Přijal dýmku, usadil se do lenošky a účastnil se našeho rozhovoru. Konečně jsem řekl:

„Co dělá D—? Co je s ukradeným dopisem? Předpokládám, že jste konečně přišel na to, že na ministra nevyzrajete?“

„Čert vzal ministra — přišel. Přesto jsem dům znovu prohledal, jak navrhl Dupin — byla to však marná práce. Věděl jsem to napřed.“

„Kolik jste říkal, že dělá slíbená odměna?“ zeptal se Dupin.

„Hodně — je to velice pěkná odměna — nerad bych řekl, kolik je to přesné. Ale jedno vám povím, že bych totiž ochotně dal šek na padesát tisíc franků tomu, kdo by mi mohl ten dopis opatřit. Je jisté, že dopis se stává den ze dne důležitější, a odměna byla nedávno zdvojnásobena. Ale i kdyby byla ztrojnásobena, nemohu udělat víc, než jsem udělal.“

„Ale ano,“ řekl Dupin a pomalu pokařoval z dýmky. „Opravdu — myslím, G —, že jste — v téhle věci — neudělal všechno, co jste mohl. Zdá se mi, že jste mohl — udělat o něco víc, ne?“

„Jak? V jakém směru?“

„Přece — bať, bať — jste se mohl — bať, bať — v té věci poradit, ne? — bať, bať, bať. Pamatujete se na historku, která se vypráví o Abernethyovi?“

„Ne. Čert vzal Abernethyho!“

„Uřčitě. Ať ho tedy čert vezme. Ale jednou si jeden bohatý lakomec řekl, že vytáhne z tohohle Abernethy-

ho lékařskou radu. Začal se proto v soukromé společnosti s doktorem bavit a vylíčil mu svůj případ, jako by šlo o někoho jiného.

„Dejme tomu,“ řekl lakomec, „že příznaky jsou ty a ty. Co by ten člověk, doktore, podle vás měl dělat?“ „Dělat,“ řekl Abernethy. „Rozhodně bych mu řekl, aby se šel poradit.“

„Ale,“ pravil prefekt trochu rozpačitě, „já jsem skutečně ochoten dát si poradit a za radu zaplatit. Opravdu bych dal padesát tisíc franků každému, kdo by mi v té věci pomohl.“

„V tom případě,“ odpověděl Dupin, otevřel zásuvku a vytáhl šekovou knížku, „mi můžete vyplnit šek na zmíněný obnos. Až jej podepíšete, ten dopis vám dám.“

Užasl jsem. Do prefekta jako by hrom udeřil. Na několik minut oněměl a znehybněl a s otevřenými ústy a očima, které mu div z důlků nevytáhly, se díval na mého přítele. Potom se zřejmě trochu vzpamatoval, a když několikrát přestal psát a zadíval se do prázdná, nakonec vyplnil a podepsal šek na padesát tisíc franků a podal jej přes stůl Dupinovi. Ten si šek pozorně prohlédl a vložil jej do náprsní tašky. Potom odemkl sekretář, vytáhl z něho dopis a podal jej prefektovi. Hodnostář, radostí bez sebe, popadl dopis, otevřel jej chvějící se rukou, přelétl rychle jeho obsah a potom se dopotácel ke dveřím a vyrazil bez rozloučení z pokoje a z domu. Od chvíle, co ho Dupin požádal, aby vyplnil šek, nepromluvil ani slova.

Když odešel, můj přítel se dal do vysvětlování.

„Pařížská policie,“ řekl, „je svým způsobem neobyčejně schopná. Je vytrvalá, důmyslná, vychytralá a dokonale zná, jak se zdá, to, co hlavně vyžadují její povinnosti. A tak, když mi G — podrobně popsal způsob, jak provedl prohlídku pokojů v paláci ministra D —, byl jsem zcela jist, že prohlídku, pokud to bylo v mezích jeho možností, provedl pečlivě.“

„Pokud to bylo v mezích jeho možností?“ zeptal jsem se.

„Ano,“ odpověděl Dupin. „Metody, kterých bylo použito, byly nejen nejlepší svého druhu, ale bylo jich použito s největší dokonalostí. Kdyby byl dopis uložen v okruhu jejich pátrání, byli by jej ti chlapíci nepochybně našli.“

Musel jsem se tomu zasmát. Zdálo se však, že všechno, co Dupin řekl, myslí vážně.

„Jejich metody tedy,“ pokračoval, „byly samy o sobě dobré a bylo jich použito dokonale. Jejich nedostatek spočívá v tom, že na ten případ a na toho muže se nehodily. Rada prefektových nanejvýš důmyslných metod je jakýmsi Prokrustovým ložem* a prefekt mu násilím přizpůsobuje své záměry. Neustále však chybuje v tom, že věci, o kterou právě jde, se zabývá příliš podrobně nebo příliš povrchně. Nejen školák uvažuje lépe než on. Znal jsem jednoho, bylo mu asi osm let, a ten při hře „sudá nebo lichá“ vzbuzoval všeobecný obdiv. Je to velice prostá hra

* Prokrustés — podle řeckého báješloví loupežník, který své oběti kladl na lože. Jestliže měly delší nohy než bylo lože, usekl je. Když byly kratší, bušil do nich kladivkem, aby je prodloužil.

s kuličkami. Jeden hráč drží v ruce několik kuliček a zeptá se druhého, jestli jejich počet je sudý nebo lichý. Je-li odpověď správná, ten, kdo uhádl, vyhrává kuličku, neuhádne-li, kuličku ztrácí. Chlapec, o kterém mluvím, obehral celou školu o všechny kuličky. Samozřejmě, že při hádání měl určitou metodu, a ta spočívala prostě v tom, že pozoroval a odhadoval chytrost svých protivníků. Například: jeho protivník, známý prostáček, zvedne sevřenou ruku a zeptá se: „Sudá nebo lichá?“ Náš školák odpoví: „Lichá“ — a prohraje. Podruhé však vyhraje, poněvadž si řekne: „Prostáček jich měl v ruce sudý počet a má dost chytrosti právě jen k tomu, aby jich měl podruhé v ruce lichý počet. Řeknu tedy „lichá“. Hádá „lichá“ a vyhraje. Kdyby hrál s prostáčkem jen o něco chytřejším uvažoval by takto: „Ten kluk ví, že poprvé jsem hádal „lichá“ a tak jeho první nápad bude, že podruhé prostě změní sudé na liché, jak to udělal první prostáček. Pak si to však rozmyslí, řekne si, že je to příliš prostá obměna a rozhodne se pro sudý počet jako prve. Budu proto hádat „sudá“. Hádá „sudá“ a vyhraje. Jak byste přesně analyzoval tento způsob uvažování školáka, o kterém spolužáci říkají, že „má štěstí“?“

„Je to jen,“ odpověděl jsem, „ztotožnění vlastního intelektu s intelektem protivníkovým.“

„Tak,“ řekl Dupin. „A když jsem se toho chlapce ptal, čím dosahuje tak dokonalého ztotožnění, které je příčinou jeho úspěchu, dostal jsem tuto odpověď: „Když chci zjistit, jak je někdo chytrý nebo hloupý, hodný nebo zlý, nebo co si právě myslí, přizpůsobím

svůj výraz obličejem co nejpřesněji jeho výrazu a pak čekám, jaké myšlenky a city mi vyvstanou v hlavě a v srdci a zda jsou nebo nejsou ve shodě s výrazem obličejem.“ Tato školákova odpověď vysvětluje všechny ty falešné hloubky, které se připisují Rochefoucaultovi*, La Bougiovovi, Macchiavellimu** a Campanellovi***.“

„A ztotožnění,“ řekl jsem, „vlastního intelektu s intelektem protivníkovým závisí, jestli vám dobře rozumím, na přesnosti, s níž je odhadnut intelekt protivníků.“

„Prakticky je na této přesnosti závislé,“ odpověděl Dupin, „a prefekt a jeho kohorta mají tak často neúspěch předně proto, že chybně ztotožní svůj intelekt s intelektem protivníkovým, a za druhé, že špatně odhadují nebo vůbec neodhadují intelekt, s nímž mají právě co činit. Myslí si, že jen jejich vlastní nápady jsou důmyslné, a když hledají nějakou schovanou věc, berou v úvahu jen způsob, kterého by oni použili, kdyby něco chtěli schovat. Mají pravdu potud, že jejich vlastní důmysl je věrným obrazem důmyslu davu. Když se však chytrost některého zločince liší svou povahou od jejich chytrosti, zločinec je samozřejmě přelstí. To se stává vždycky, když jeho chytrost je větší, a velmi často, když je menší než chytrost jejich. Při pátrání neznají žádně zásadní obměny. V nejlepším případě, když je k tomu pobádá nějaká neobvyklá

* François de La Rochefoucault (1613—1680), francouzský spisovatel a moralista.

** Niccolò Machiavelli (1469—1527), italský historik a politik.

*** Tomáš Campanella (1568—1639), italský filosof.

a naléhavá potřeba — nějaká zvláštní odměna) — rozšíří nebo přeženou staré metody své práce, aniž by je zásadně změnili. Co se například udělalo v případě ministra D—, aby radikálně byla změněna metoda pátrání? Co je všechno to vrvání, zkoušení, poklepávání a prohlížení drobnohledem a rozdělávání plochy budovy na očíslované čtverecní palce — co je to jiného, než přehnané použití jedné metody nebo řady pátracích metod, které jsou založeny na souhrnu představ o lidské důmyslnosti? A prefekt si za dlouhou dobu své působnosti už na tyto metody zvykl. Nevědíte, že vycházel z předpokladu, že všichni lidé schovají dopis i když ne zrovna v otvoru vyvrtaném v noze židle, tedy alespoň v nějaké zastrčené díře nebo někde v koutě a že je na ten nápad přivádí stejná myšlenka, která vede člověka, jenž chce schovat dopis, aby jej ukryl v otvoru vyvrtaném v noze židle? A neuvědomuje si také, že takových umělých skrytí se používá nejčastěji a že jich používají jen lidé s průměrnou inteligencí? Když se má něco schovat, dělá se to vždy tímhle otrepaným způsobem, takže se na to musí přijít, a také se na to hned přijde. A tak to, že se schovaná věc najde, nezaleží na důvtipu, ale jen a jen na pečlivosti, trpělivosti a úsilí těch, kteří věc hledají. A když se jedná o důležitý případ nebo — a to je v očích policie totéž — když odměna je velická, vlastnosti, o kterých byla řeč, se ještě nikdy neminuly cíle. Teď porozumíte, co jsem myslel, když jsem řekl, že kdyby ukradený dopis byl ukryt někde v okruhu prefektova pátrání — jinými slovy: kdyby byl ukryt tak,

že by na něj platily prefektovy metody — byli by ho nepochybně našli. Tento hodnotář byl však pořádně napálen. A prapříčina jeho neúspěchu spočívá v předpokladu, že ministr je blázen, poněvadž se proslavil jako básník. Všichni blázni jsou básníci — to je prefektovo přesvědčení. Dopusťte se jen toho, čemu se říká *non distributio mediæ**, poněvadž vycházel z předpokladu, že všichni básníci jsou blázni. "

"Je však ministr opravdu básník?" zeptal jsem se. "Vím, že existují dva bratři a že se oba proslavili v literatuře. Myslím, že ministr napsal vědeckou práci o diferenciálních počtech. Je matematik, a ne básník. "

"Mýlíte se. Znáám ho dobře. Je jedno i druhé. Jako básník a matematik usuzuje správně. Kdyby byl jen matematik, nebyl by vůbec schopen správně usuzovat a byl by vydán na pospas prefektovi. "

"Překvapujete mě svými názory, které jsou v rozporu s všeobecným přesvědčením, " řekl jsem. "Nechcete snad považovat za nesprávný názor, který platí po staletí? Odedávna je matematický úsudek pokládán za úsudek *par excellencæ* ** "

"*Vsaŕme se*, " odpověděl Dupin citátem z Chamforta***, "*že každý obecně přijatý názor, každá uznávaná konvence je hloupost, která se hoří většinou*. Uznává vám, že matematikové udělali, co mohli, aby rozhlásili obecný omyl, o němž jste se zmínil a který není

* Nerogeznávání středu.

** Znameníť.

*** Chamfort, vlastním jménem Nicolas-Sébastien Roch (1741—1794), francouzský spisovatel.

o nic méně omylem proto, že byl prohlášen za pravdu. S dovedností hodnou lepší věci vpašovali výraz „analyza“ do samé algebry. Ale jestliže nějaký výraz má nějakou důležitost — jestliže slova odvozují svůj význam z toho, k čemu se vztahují, pak pojem *analýza* znamená totéž co *algebra*, stejně tak jako latinské *ambitus* je *ambition**, *religio religion*** nebo *hominis honesti* znamená anglicky *honorable men****. „Vidím, že se dostanete s některými pařížskými matematiky do sporu,“ řekl jsem. „Ale pokračujte.“ „Popírám upotřebitelnost a tedy i cenu úsudku, k němuž docházíme jinak než abstraktní logikou. Zvlášť popírám úsudek vyvozený ze studia matematiky. Matematika je věda o formě a kvantitě. Matematické uvažování je jen logika aplikovaná na pozorování formy a kvantitý. Velkým omylem je domnívat se, že pravdy toho, co se nazývá *čistou* algebrou, jsou pravdy abstraktní nebo obecné. A tento omyl je tak obrovský, že nedovedu pochopit, jak se mohlo stát, že byl celým světem přijat. Matematické zásady, to nejsou zásady obecné pravdy. Co platí o vztahu formy a kvantitý, je často hrubě falešné, pokud jde například o morálku. V morálce mnohdy neplatí, že součet částí se rovná celku. Také v chemii tato zásada selhává. Selhává při hodnocení motivu, neboť jestliže se sloučí dva motivy, z nichž každý má

* Ambice.

+ Náboženství.

++ Čestní lidé.

jinou hodnotu, nemají nutně hodnotu, která se rovná součtu hodnot obou motivů. Jsou ještě různé jiné matematické pravdy, které jsou jen pravdami relativními. Matematik však dělá závěry z *konečných pravd*, jako by měly obecnou platnost — a svět si myslí, že tuto obecnou platnost opravdu mají. Bryant ve své velmi učené *Mytologii* se zmiňuje o analogickém prameni omylu, když říká, že ačkoliv pohanským bájím nevěříme, přece jen se neustále zapomínáme a činíme z nich závěry jako z existujících skutečností. Avšak u matematiků, kteří sami jsou pohany, pohanské báje 'nalézají víru a oni z nich činí závěry ne tak proto, že by jim selhávala paměť, ale hlavně proto, že jejich mozek je nepochopitelně tupý. Zkrátka ještě jsem nikdy nepoznal matematika, který by tajně nepovažoval za článek své víry, že $x^2 + px$ se absolutně a bezpodmínečně rovná q . Jen abyste to vyzkoušel, zkuste, prosím, některému z těch pánu povědět, že si myslíte, že mohou nastat okolnosti, kdy $x^2 + px$ se vůbec nerovná q , a až pochopí, co myslíte, co nejrychleji zmizíte, neboť se vás určitě pokusí srazit k zemi.“

„Chci říci,“ pokračoval Dupin, zatímco jsem se jeho poslední poznámce jen smál, „že kdyby ministr byl jen matematik, nebyl by mi prefekt musel dát tenhle šek. Znáám ho však jako matematika i jako básníka a přitom jsem vzal v úvahu okolnosti, které ho obkloupí. Znáám ho také jako dvořana a odvážného intrikána. Byl jsem si jist, že takový člověk určitě zná obvyčejné policejní metody. Nemohl nepředpokládat — a události dokázaly, že předpokládal — že bude pře-

paden. Musel předvídat, uvažoval jsem dále, že jeho dům bude tajně prohlédán. V tom, že v noci často nebýval doma — prefekt si to pochvaloval a myslel, že mu to dopomůže k úspěchu — v tom jsem viděl pouhou lest, která měla policii poskytnout příležitost k důkladné prohlídce a která ji měla co nejdříve přesvědčit — a prefekta skutečně nakonec přesvědčila — že dopis v domě není. Byl jsem také přesvědčen, že celý myšlenkový pochod, pokud jde o stále stejné zásady policejních metod při hledání ukrytých předmětů, pochod, který jsem vám právě s určitou námahou podrobně vylíčil — že celý tento myšlenkový pochod nutně projde hlavou ministra D — a že ho nevyhnutelně přivede k tomu, že zavrhne všechny obyčejné skryše. Nemůže být tak hloupý, uvažoval jsem, aby neviděl, že ty nejdůležitější a nejtajnější skryše v jeho paláci budou prefektovým očím, sondám, nebozrům a drobnohledům právě tak přístupné jako jeho nejobyčejnější skříně. Zkrátka jsem viděl, že ho události donutí jednat prostě, jestliže se sám nerozhodne k jednoduchému řešení. Snad si vzpomínáte, jak se prefekt strašně smál, když jsem při naší první rozmluvě nadhodil, že mu záhada snad dělá tolik těžkostí právě proto, že je na první pohled tak jasná.

„Ano,“ řekl jsem, „pamatuji se dobře jak ho to rozveselilo. Opravdu jsem myslel, že smíchy pukne.“

„Materiální svět,“ pokračoval Dupin, „má mnoho analogií ve světě imateriálním a tak jakési zdání pravdy bylo přisouzeno řečnickému dogmatu, že metafora čili podobenství má posílit sílu důkazů právě

tak jako okrášlit popis. Zdá se, že zásada o *vis inertiae** například platí stejně ve fyzice jako v metafyzice. Ve fyzice platí, že velké těleso se dá uvést do pohybu s větší námahou než těleso menší a že jeho počáteční rychlost je úměrná této námaze. Právě tak platí v metafyzice, že schopnější intelekt, přestože je ve svých projevech mluhnutější, konstantnější a aktivnější než intelekt nižšího řádu, dá se nesnadněji uvést v činnost, je rozpacitější a zpočátku pln váhavosti. A dál: všiml jste si někdy, které z vývěsních štítů nade dveřmi krámu upoutávají největší pozornost?“

„Na to jsem nikdy nemyslel,“ odpověděl jsem.

„Existuje hra, která se hraje na mapě,“ pokračoval. „Hráč požádá druhého, aby našel nějaký název — jméno města, řeky, státu nebo říše — zkrátka jakýkoliv název na pestrém a spleťtém povrchu mapy. Kdo hraje poprvé, hledí obvyčejně zkrátka protivníky tím, že jim dává hádat jména napsaná nejdrobnějšími písmeny, ale zkušný hráč vybírá taková slova, která se velkými písmeny táhnou od jednoho konce mapy k druhému. Tato slova, tak jako vývěsní štíty a plakáty s příliš velkými písmeny, unikají pozornosti právě proto, že jsou příliš zřejmá. A zde fyzické přehlédnutí má přesnou analogii s psychologickým nepochopením. To způsobuje, že intelekt dovolí, aby jeho pozornosti unikly ty poznatky, které jsou pro svou přílišnou vřímavost a očividnost na první pohled zřejmé. Zdá se, že právě tento poznátek přesahuje nebo nedosahuje

* Setrvácnost.

prefektovu chápatost. Ani jednou ho nenapadlo, že je možné, že ministr umístil dopis před tvář celého světa a že tak nejlépe zabránil, aby si ho někdo všiml.

Čím více jsem však uvažoval o úžasné odvážné a skvělé dimynslnosti ministra D—, o tom, že dopis musel být stále po ruce, jestliže ho D— chtěl účinně použít a dále o tom, že prefekt sám podal bezpečný důkaz, že dopis nebyl tam, kde jej tento hodnostář podle svých obvyklých metod hledal, tím více jsem byl přesvědčen, že ministr, jen aby dopis dobře ukryl, uchýlil se k pochopitelnému a moudrému prostředku — vůbec se ho totiž nepokusil ukryt.

Po těchto úvahách jsem si opatřil zelené brýle a jednoho krásného dne, jako by náhodou, jsem si zašel do ministrova paláce. Našel jsem ministra doma. Zíval, nedělal nic, povaloval se jako obvykle a předtíral, že se hrozně nudí. Je to snad ze všech lidí na světě ten nejenergičtější člověk — ale jen tenkrát, když ho nikdo nevidí.

Abych mu oplatil stejnou mincí, stěžoval jsem si na špatný zrak a naríkal jsem, že musím nosit brýle. Ty mi však dovolily, abych si opatrně a dopodrobna prohlédl celý pokoj. Přitom jsem dělal, jako by mě nic kromě rozhovoru s hostitelem nezajímalo.

Zvláštní pozornost jsem věnoval velkému psacímu stolu, v jehož blízkosti ministr seděl. Ležely na něm bez ladu a skladu všelijaké dopisy a papíry, nějaký ten hudební nástroj a několik knih. Po dlouhé a velmi pozorné prohlídce jsem tam však nenašel nic, co by vzbudilo zvláštní podezření.

Konečně, když jsem si obhlédl celý pokoj, padl miž zrak na bezcenný, filigránový stojánek na navštívenky, vyrobený z lepenky. Pohupoval se na špinavé modré stuze, zavěšené na mosazném hřebíčku, přímo nad středem křbu. V tomto stojánku, který měl tři nebo čtyři příhrádky, bylo pět šest navštívenek a jediný dopis. Dopis byl velice špinavý a pomáčkany. Byl natržen v půli, jako by jej někdo nejdřív chtěl roztrhat jako bezcenný a potom si to rozmyslel nebo svůj úmysl odložil na později. Byla na něm velká černá pečeť s velmi nápadnou iniciálkou D a adresa, která zněla na samého ministra D—, byla napsána drobnoučkým ženským písmem. Byl nedbale, ba jak se zdálo, s opovržením hozen do jedné z nejvyšších příhrádek stojánku.

Hned, jak jsem se na ten dopis podíval, řekl jsem si, že je to dopis, který hledám. Samozřejmě, že se svým vzhledem podstatně liší od dopisu, který nám prefekt tak podrobně popsal. Pečeť na tomto dopise byla velká a černá, s iniciálkou D, na ukradeném dopise podle prefekta byla malá a červená s vévodským znakem rodiny S—. Zde adresa zněla na ministra a byla napsána drobnoučkým ženským písmem, dopis, který nám prefekt popsal, byl adresován jedné královské osobnosti a písmo na adrese bylo pozoruhodně výrazné a energické. Jen velikost souhlasila. Právě tyto přehnané rozdíly, špína, umazaný a natržený papír — to se nesrovnávalo s metodičností ministra D— a prozrazovalo úmysl vsugerovat pozorovatelí, že dopis nemá žádnou cenu. To všechno spolu s pře-

hnané nápadným umístěním dopisu, že každému ná-
vštěvníkovi musel padnout do oka, přesně souhlasilo
se závěry, ke kterým jsem předtím došel. Všechno to,
říkám, ještě jen zvýšilo podezření v člověku, který už
přišel s úmyslem podezřívat.

Protahoval jsem návštěvu, jak se jen dalo. S mi-
nistrem jsem se živě bavil o věcech, o nichž jsem vě-
děl, že ho nikdy nepřestanou velmi zajímat, ve sku-
tečnosti jsem však celou svou pozornost soustředil na
dopis. Přitom jsem si vtiskl do paměti jeho vnější
vzhled a místo na stojánku. Zároveň jsem zjistil cosi,
co rozptýlilo i sebemenší pochybnost, kterou jsem
snad dosud měl. Když jsem si prohlížel hrany papíru,
všiml jsem si, že jsou neobvykle otřelé. Byly otřepené,
jako když tuhý papír, který byl jednou složen a pře-
jet hladítkem, je znovu složen obráceně v týchž ohy-
bech, které se utvořily, když byl dopis složen původně.
Tento objev stačil. Bylo jasné, že dopis byl jako ru-
kavice obrácen na ruby, opatřen novou adresou a zno-
vu zapečetěn. Rozloučil jsem se s ministrem a hned
jsem odešel. Na stole jsem nechal zlatou tabatěrku.

Druhý den ráno jsem si zašel pro tabatěrku a s vel-
kým zájmem jsme pokračovali v rozmluvě z předešlé-
ho dne. Za rozmluvy se však dole pod okny paláce
ozvala prudká rána jako z pistole a po ní následovalo
několik vyděšených výkřiků polekaného davu. D—
běžel k oknu, otevřel je a vyhlédl ven. Přiblížil jsem se
zatím k stojánku, sebral dopis, zastříhl ho do kapsy
a nahradil kopii (pokud jde o obálku), kterou jsem si
doma pečlivě připravil. Inicialku D jsem snadno na-

podobil s pomocí pečeti, kterou jsem uhněl z chleba.

Rozruch na ulici způsobilo bláznivé počínání něja-
kého člověka s puškou. Vystřelil do davu žen a dětí.
Ukázalo se však, že puška nebyla na ostro nabita, a tak
si lidé mysleli, že je to blázen nebo že je opilý, a ne-
chali ho. Když zmizel, D— se vrátil od okna, kam
jsem za ním šel hned, jakmile jsem se zmocnil toho,
co jsem hledal. Brzy nato jsem se s ministrem roz-
loučil. Domnělého blázna jsem najal já.“

„Ale proč jste nahradil dopis kopii?“ zeptal jsem
se. „Nebylo by bývalo lepší, kdybyste byl dopis při
první návštěvě otevřeně vzal a odešel?“

„D—“ odpověděl Dupin, „je bezohledný a odváž-
ný človek. Má ve svém paláci dost oddaných služeb-
níků. Kdybych se byl nerozvážně pokusil o to, o čem
jste se zmínil, nikdy bych od ministra nebyl odešel
živ. Dobří Pařížané by jakživi už o mně neslyšeli.
Kromě těchto důvodů jsem však sledoval ještě něco
jiného. Znáte mé politické přesvědčení. Tentokrát
jsem jednal jako přívrženec dámy, o kterou šlo. Osm-
náct měsíců ji měl ministr v moci. Ted ho má v hrsti
ona. Poněvadž ministr neví, že už dopis nemá, bude
vydírat dál, jako by jej pořád ještě měl. A tak si sám
přivodí svůj náhlý politický pád. A ten bude právě
tak stěmhlavý, jako nepřijemný. Lehce se mluví
o *facilitis descensus Averni**, ale při každém stoupá-

* Snadný sestup do Averna. *Iacus Avernus* (jezero Avernské) u Nea-
pole, obklopené vysokými břehy. Rozsedlinu na jeho břehu pověst poklá-
dala za vchod do podsvětí.

SESTUP

DO MAELSTRÖMU*

ní, jak to řekla Catalaniová* o zpěvu, je lehčí dostat se nahoru než dolů. V tomto případě nemám žádné sympatie — a soucit už teprve ne — pro toho, kdo jde dolů. Ministr je takové *monstrum horrendum** — genius bez mravních zásad. Přiznávám se však, že bych strašně rád přesně věděl, co si bude myslet, až ta, kterou prefekt nazývá ‚vysoce postavenou osobností‘, se mu vysměje a on bude muset dopis, který jsem mu nechal na stojánku, otevřít.“

„Jak to? Vy jste do dopisu něco vložil?“

„Víte — nebylo by správné nechat dopis jen tak prázdný — to by byla urážka. D — mi jednou ve Vídni provedl nepěknou věc. Tenkrát jsem mu celkem dobromyslně řekl, že si to budu pamatovat. A poněvadž jsem věděl, že bude zvědav, kdo na něho vyzrál, řekl jsem si, že by bylo škoda, kdybych mu nepomohl k rozluštění. Zná dobře můj rukopis a tak jsem prostě doprořed prázdného listu napsal tento verš:

„ — Záměr tak neblahý,
není-li hoden Atréa, Thyesta je hoden.“***
Najdete ho v Crébillonově ‚Atréovi‘.“†

* *Angelica Catalaniová* (1779–1849), slavná italská zpěvačka a dramatická umělkyně.

** *Strážlivá nevěsta*.

*** *Atréus a Thyestes*, synové Pelopa a Hippodamie.

† *Prosper Jolyon Crébillon* (1674–1762), francouzský dramatický básník.

* *Maelström* nebo *Malström*, tj. mýnský proud, vlastně Moskenström, mojské proudění Sev. Ledového oceánu při norském pobřeží.

